

MODERNLEŞME VE ÇİN

İsmet GİRİTLİ (*)

I

Sovyetler Birliği'nde "Stalin efsanesi"ni yıkan Kruşçev'den sonra Çin'deki "Mao efsanesi"ni Deng'in yıktığını görüyoruz.

Bu girişimin son aşaması Eylül 1982 başında Pekin'de toplanan Çin Komünist Partisi'nin 12. Kongresi'nde cereyan etmiş, kongreyi açan Deng, hazır bulunanları, "Yoldaş Mao ile birlikte, Chu en-Lai ve Mao Kültür Devrimi arasında öldürülen diğer bazı parti büyüklerinin hatırası için" saygı duruşuna davet etmiş, daha sonra söz alan ve parti lideri durumunda bulunan Genel Sekreter Hu Yaobang, Mao'nun hayatının son döneminde işlediği hataları dile getirmiştir.

Deng ve Hu'nun bu konuşmalarından sonra parti tüzüğü değiştirilmiş ve "mevkii ne olursa olsun hiçbir parti üyesinin yalnız başına karar alamayacağı ve kendisini parti örgütünün üzerinde göremeyeceği" hükmü getirilmiştir.

Diğer taraftan, "Parti Başkanlığı" statüsü kaldırılmış, Parti Sekreterliği, yeni kurulan merkezî danışma komisyonu ve geniş yetkilerle donatılmış disiplin ve denetim komisyonundan oluşan üçlü ve kollektif liderlik usulü yürürlüğe sokulmuştur. Deng, Merkezî Komitedeki yerini muhafaza etmekte ve yeni kurulmuş bulunan Danışmanlar Komisyonu veya "Yaşlılar Konseyi"nin başkanlığını da deruhte etmiş bulunmaktadır.

Hu Yaobang parti işlerini yönetmekte, Başbakan Zhao Ziyang ise, ekonomik işlerle ilgilenmektedir. Komünist Gençlik Birliği'nin

(*) Prof. Dr. İsmet Giritli, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku öğretim üyesidir.

eski başkanı olan ve bu yönden partinin genç kuşakları ile iyi ilişkileri bulunan Hu'nun noksan yanının ordunun kendisine fazla güveni olmaması vakıası olduğu belirtilmektedir.

Bu durum Deng ve diğer Pragmatik liderleri kuşkuya düşürmekte ve dogmatik solcuların ülke ve parti yönetimine ileride sızmalarından endişe edilmektedir. Bununla birlikte pragmatik ekonomik politikanın işçi ve köylülere, son yıllarda olduğu gibi, önümüzdeki yıllarda da somut faydalar sağlamaya devam etmesi halinde, Dogmatik Maoizm'in ülkede bir daha hortlamayacağı vurgulanmaktadır.

Deng'in ekonomide kapitalizmin iyi netice veren yöntemlerini uygulamaya devam etmesi beklenmekte, Deng "Bir kedi sıçanları yakaladığı müddetçe, ister siyah ister beyaz olsun iyi kedidir" demektedir.

Başarılı ekonomi Deng'in "Maoist İdeoloji"den uzaklaşmasına muhalefet eden askerî çevreleri de kazanmanın başlıca şartını oluşturmakta, ordu ileri gelenleri Deng'in "Dört Modernleşme" önceliğindeki tarım - endüstri, bilim - teknoloji ve ordu sırasına karşı çıkmaktadırlar. Oysa Çin'in Silâhlı Kuvvetlerinin diğer kilit sektörlerin zararına olmadan, modernleşmesi ekonomik başarının sağlanmasına bağlıdır. İşte Deng ve arkadaşları bunu sağlamaya çalışmakta ve komünist ülkelerde başarısızlığın cezasının ne olduğunu Sovyetler Birliği'ne yaptığı birçok seyahatten Deng gayet iyi bilmektedir.

Dogmatik Maoizmin Çin'de geçirdiği bu macera bütün dogmatik görüş ve ideolojilerin ortak kaderini bir kere daha ortaya koymakta ve "Pragmatik" olan Atatürkçü Düşünce, yani "Kemalizm - Atatürkçülük"ün neden sürekli yaşama gücüne sahip olduğunu bize açıklamaktadır.

II

En az otuz yıllık bir gecikmeden sonra Çin Halk Cumhuriyeti'nin TV'nin modernleşme bakımından önemini kavradığını ve toplumu nihayet "TV çağı"na soktuğunu görüyoruz.

Gerçekten Başkan Mao ve ekibinin televizyonu “Lüzumsuz” telâkki ettiği ve ülkenin “Kültür Devrimi”nin doruğunda yaşadığı 1960’larda Dev Çin’in senede sadece 3000 TV alıcısı imal ettiği bildirilmektedir.

Oysa Deng’in başlattığı modernleşme programının tüketim mallarının üretimini arttırmaya verdiği önem burada da görülmüş ve 1981 de Çinliler bir yılda 4.8 milyon alıcı imal etmişlerdir.

Bunun 1982’de 5.5 milyona çıkması beklenmektedir.

Çin’deki TV alıcısı fiyatlarının oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Nitekim siyah - beyaz alıcının 200 dolar civarında olduğu, bunun ise birçok Çinli çiftçisinin yıllık gelirine yakın olduğu ifade edilmekte, renkli TV alıcısı fiyatlarının ise 1000 doları aştığı bildirilmektedir.

Buna rağmen bir milyarlık nüfusa sahip bulunan Çin’in en az 400 milyon vatandaşının şu veya bu vesile ile bugün TV seyrettiği ve tarım bölgelerinde dahi TV alıcısı sayısının hergün çoğaldığı görülmektedir.

Özellikle son iki yılda TV yayınlarını programında büyük yenilikler yapılmış olup; Kültür Devriminin tatsız ideolojik yayınlarının yerini çeşitli show, yabancı programlar, sinema, tiyatro ve operalar almıştır.

Programa getirilen “TV Üniversitesi” Kültür Devrimi esnasında okumaktan alıkonulara diploma vermeyi öngörmekte, Komünist Parti Lideri Hu Yaobank dahi TV alanındaki atılıma önem verdikleri vurgulamaktadır.

Spor ve “The Man From Atlantis” gibi Batı Kurgu Bilimi sarilerinin rağbet gördüğü Çin’de en çok ilgi çeken programın Çin TV’sinde akşam saat 19’da yayınlanan 30 dakikalık haberler olduğu bildirilmekte ve bu programın 20 dakikası “yerli”, 10 dakikası da “Britanya ve İngiltere kaynaklardan oluşan yabancı” haberlerden meydana geldiği belirtilmektedir.

Sınırlı da olsa Çin TV’sinin yabancı fikir programlara açılması bazan Hükümet ve Komünist Parti çevrelerinde aşırıların itiraz ve tenkidlerine yol açmaktadır; özellikle BBC yapımı olan Tolstoy’un “Anna Karanina” adlı yapıtının gösterilmesi “Aşırıları” tarafından

“gayri ahlâkî” olarak nitelendirilmiş, diğer parti üyeleri ise TV seyretmek için evde kalan vatandaşların parti faaliyetlerini ihmal etiklerini ileri sürmüşlerdir.

Bu tenkidlere rağmen Çin Halk Cumhuriyeti yönetiminin televizyonu yine de faydalı bir propaganda aracı telâkki ettiğine şüphe yoktur.

Nitekim “Dörtler Çetesi”nin muhakemesini milyonlarca Çinli televizyonlardan izlediği gibi, Çin Başbakanı Zhao Ziyang’ın yaptığı resmî Japonya ziyareti TV’de geniş şekilde gösterilmiştir. Ayrıca TV’nin Deng Yönetiminin başarılarını en geniş şekilde ekrana getirmeye gayret ettiği gözden kaçmamaktadır.

Çin TV’sinde Seiko, Sony gibi dev Japon şirketlerinin reklâmlarına da rastlanmakta ve bu reklâmların belli bir maldan ziyade bir ekonomi politikasının reklâmı olduğu vurgulanmaktadır.

Deng ve arkadaşlarının kitle haberleşmesine verdikleri önemin bir ifadesi olarak hükümet yeni bir Televizyon ve Radyo Bakanlığı oluşturmuş ve basına Nisan 1982’de Wu Lengxi adlı emektar bir parti mensubunu getirmiştir.

Diğer taraftan Hükümetin Bölge TV İstasyonlarına da yabancı programlar satın almak ve ortak programlar ile ilgili antlaşmalar yetkisini tanıdığı ve bu suretle bu alanda yerinde yönetime ve esnek bir tutuma yönelirken TV’yi Çin Toplumunun etkili bir modernleşme aracı olarak kullanmak istediği görülmektedir.

III

Dünyanın en kalabalık ülkesi olan Çin’de yeni nüfus sayımı yapılmış bulunuyor. Bu sayımın daha önceleri yapılanlardan farkı, ilk defa rakamların dökümünde “elektronik beyin” adını da verdiğimiz bilgisayarların kullanılmasıdır.

Çin Komünist Partisinin organ “Halkın Günlüğü” adlı gazete; “gerçeğin sağlanmasına ve yanlış bilgilerin verilmesine müsaade edilmeyecektir” başlıklı yazı ile Hükümetin bu konuya verdiği önemi vurgulamıştır.

Çin’in bugünkü nüfusunun en az bir milyar olduğu, bunun ise tüm yeryüzündeki nüfusun % 20’sinden fazlası anlamını ifade et-

tiği hatırlanırsa, bu ülkede sayım yapmanın güçlüğü daha iyi anlaşılır.

Yüzölçümü 3.7 milyon mil kare olan Dev Çin'de yapılan bu nüfus sayımının 200 milyon dolardan daha fazlaya malolacağı ve bu işin, Birleşmiş Milletlerin tüm ülkelerin 1985 ten önce yeni nüfus sayımlarını yapmaları talebi dairesinde, icra edildiği haber verilmektedir.

Nüfus sayımından alınacak sonuçların, merakı tatmin etmek dışında önemli ve faydalı bilgiler oluşturacağına şüphe yoktur. Çin'de "Nüfus" anlamına kullanılan kelimenin karşılığı "insan ağzı" dır. Bu itibarla sayım sonuçlarının Çin Halkının besleme, istihdam, mesken ve hepsinden önemlisi nüfus kontrolü gibi konulara ışık tutacağına şüphe yoktur.

Tam iki hafta süren ve ancak Eylül 1982'de kesin sonucu alınan bu nüfus sayımı için hazırlıklar üç yıl yürütülmüş, Pekin Hükümeti Birleşmiş Milletlerin nezareti altında tam 5.7 milyon sayım memurunu seferber ederek eğitmiştir.

Bu rakamın ise, tarihte ünlü büyük Çin Seddinin inşasında çalışan işçilerden en az oniki kat fazla olduğu bildirilmektedir.

Her sayım kâğıdında yaş, cins, etnik menşe, meslek çocukların sayısı ve diğer hususlarla ilgili tam ondokuz soru yer almakta ve bu belgelerin süratle doldurulması için sayım memurları bir seri eğitimden geçirilmiş bulunmaktadır.

Elde edilecek rakamların nihaî dökümü için de 29 bilgisayar kullanılacaktır. Bunların sekizinin Çin'de imal edildiği, 21 tanesinin ise Birleşmiş Milletlerden elde edilen 15.6 milyon dolarlık bağıştan IBM'den satın alındığı bildirilmektedir. 1964 de yapılan nüfus sayımında Çin'deki geleneksel hesap tahtalarının kullanıldığı hatırlanırsa, Çin'in o gün den bu yana modernleşme yolunda esaslı bir adım attığı tespit edilir.

Doğrusu istenirse, geçmişte Çin'de yapılan nüfus sayımlarında tek önemli sorun, kullanılan ilkel araçlardan ibaret değildi. 1949 dan önce yapılan nüfus sayımlarında Çin'li vatandaşlar Hükümetin vergilerini arttıracığından veya onları askere alacağından korkarak çok defa ortadan yokolurlardı.

1949'da Komünistlerin iktidara gelmesinden sonra her hane için "Kayıt Kartı" sistemi uygulanmıştır ve bu da yiyecek ve giyecek maddeleri için verilecek vesikalara da temel oluşturmuştur. Ne var ki uygulamada bu sistemin de çeşitli nedenlerle yetersiz olduğu anlaşılmıştır. Gerçekten, bir taraftan aile kontrolü sınırlarına uyamayan aileler doğumları, ellerindeki yiyecek giyecek vesikalarını geri vermek istemeyen aileler ise ölümleri bildirmekte isteksiz davranmışlar, ayrıca izinsiz olarak büyük şehirlere akın eden Çin'liler izlerini kaybettirmekte çıkar görmüşlerdir.

Çin'deki kalabalık nüfusun baskısı her yerde görülmekte, lise mezunlarının ancak % 4'ü üniversiteye alınmakta, tarım üretimi RBD'ye yakın seviyede olmasına rağmen Çin bununla dört kat fazla kişiyi doyurmak mecburiyetinde bulunmakta, mezarlarda yer bulmakta güçlük çekildiği için "ölümleri yakma" yöntemi geliştirilmektedir. Oysa hergün Çin'de 16.000 ölüme karşı 40.000 doğum olmakta, bu da 2000 yılına kadar Çin nüfusunun 30 milyon daha artacağı anlamına gelmektedir.

IV

Bugünkü nüfusu 1 milyar kişiyi bulan Çin Halk Cumhuriyetinin Çin'in geleneksel "daha fazla çocuk, daha fazla mutluluk getirir" inancından, "daha fazla çocuk, beslenmesi gerekli yeni ağızlar demektir" inanışına süratle geçtiğini ve nüfus artışını azaltmak için yeni yeni önlemler alındığını görüyoruz.

Bu önlemlerden bir tanesi de; esasen nüfus artışını durdurmak için evlenme yaşı olarak konulmuş bulunan 29 yaş tahdidi ile yetinilmiyerek, yeni evlenenlere bir takım ödümler karşılığında birden fazla çocuk yapmayacaklarına dair bir taahhütname imzalatılmasıdır.

Gerçekten Pekin Hükümeti'nin özellikle 1979 yılından bu yana nüfus artışını hafifletmek için esaslı bir kampanya açtığı gözlerden kaçmamaktadır. Bugün Çin'de her dakika başına 33 Çinli doğmakta, 11 Çinli ise ölmektedir. Bu tempo yavaşlatılmadığı takdirde Çin Halk Cumhuriyetinin nüfusunun 30 milyon artış ile 2000 yılına kadar 1.3 milyar kişiye çıkması, yani ABD.'nin bugünkü toplam nüfusundan daha fazla bir artış göstermesi beklenmekte; Pekin Hü-

kümeti ise bu artışı 100 milyon daha az kişi ile frenlemek istemektedir.

1949'da kurulan Çin Halk Cumhuriyetinin o zamanki nüfusunun 400 milyon olduğunu ve fakat düşmanlara karşı korunmanın büyük bir nüfus ile mümkün olacağına inanan Mao'nun ihmal ve hatta teşvikleri sonucu, bu nüfusun % 60'dan fazla bir artış kaydederek, bugün 1 milyar kişiye ulaştığını ve beraberinde birçok büyük sorunlar getirdiğini biliyoruz.

İşte bugünkü realist ve pragmatik Çin Yönetiminin karşılaştığı ve üstesinden gelmeye çalıştığı demografik patlamanın kaynağı budur.

Çin'de yürütülen kampanyada, geç evlenme, geç çocuk sahibi olma ve az çocuk sahibi olma kurallarına uymayanlar para cezasına çarptırılmakta, ancak ilk çocuğu sakat olanların, ikinci çocuk yapmalarına müsamaha edilmektedir. Halkın Günlüğü adlı parti organı gazete aile plânlamasını sabote eden kişilerin cezalandırılması gerektiğine dair bir uyarıyı ön sayfede yayınlamış, tek çocuktan fazla çocuk yapmamak taahhüdünde bulunan ve fakat bu taahhüde uymayanlara yıllık ücretlerinin % 10'unu ödemek ve ikinci çocuk için her türlü sağlık yardımını kaybetmek müeyyidesine çarptırılmışlardır.

Buna mukabil "tek çocuk" taahhüdüne bağlı kalanların, ücret artışı, mesken bakımından öncülük, televizyon alıcısı gibi ödünler elde ettiklerini görüyoruz.

"Tek çocuk kampanyası" özellikle büyük şehirlerde iyi sonuç vermekte, 11.5 milyon nüfusu ile Çin'in en büyük şehri olan Şangay'da yeni evlenenlerden % 95'inin tek çocuk taahhüt belgesini imzaladıkları görülmektedir. Bunun sonucu olarak Şangay'ın 1980'deki nüfus artışı % 0.5 iken, Çin'in ortalama nüfus artışınının 1.2 olduğunu görüyoruz.

Çin'de nüfus artışını yavaşlatmak için irsî hastalıkları olan anneler sıkı sağlık kontrolünden geçirilmekte, örneğin hepatit ve su çiçeği geçirmiş annelerin doğum yapmalarına müsaade edilmemektedir .

Köylerde fazla çocukları olanlar bu çocuklarını Devlet kontrolünden kaçırmakta ve bir Aile Plânlama Müdürünün tam 8 çocuğa

sahip olduğu haberinin mahallî bir gazetede yayınlanması üzerine, bu kimsenin derhal işinden alındığı haber verilmektedir.

Kanaatimizce yukarıda hikâyeden Türkiye hesabına vurgulanması gereken en önemli gerçek; memleketimizdeki bugünkü nüfus artışının % 2.4 oran ile Çin'dekinin tam iki katı olmasına karşın, bu konudaki ilgisizlik ve gaflet uykumuzun hâlâ ne zamana kadar süreceğidir.

V

1978'de Çin kapılarını turistlere açtığı zaman, yabancı ziyaretçileri rahat ettirmek için İngilizce konuşan rehberler ve müstahdem eğitmek programına öncelik tanımış ve Batı tipi otellerin yapımı için yabancı yatırımcılarla birlikte plânlar yapmağa koyulmuştu.

Bugün ise Çin Halk Cumhuriyeti'nin bu rotayı biraz değiştirdiğini ve ülkede "Burjuva Eğitimleri" ne karşı başlatılan kampanyanın sonucu olarak, turizm endüstrisi ile ilgili bir çok projenin yapımının durdurulduğunu görüyoruz.

Nitekim Ocak 1982'de Çin'de yapılması öngörülen Kantodaki, ilk kumar gazinosunun yapımı durdurulmuş, resmî otoriteler, Pekin'in Jianguo Oteli'nde yapılması plânlanan bir gece kulübünden vazgeçerken, Ağustos 1982 başında Pekin'de yabancıların hizmetinde olan bir diskotek kapatılmıştır.

İnşaası yürütülen ve ABD., Hong Kong ve Singapur gibi yabancı kaynaklı girişimciler tarafından finanse edilen otellerden sadece 8'inin hizmete sokulması, diğerlerinin yapımının ise geciktirilmesi söz konusudur.

Bir ABD - Çin dev ortak yapımı olan Pekin'deki, 1100 yataklık "Great Wall Hotel" in Haziran 1983'de öngörülen açılması, bazı uyuşmazlıklardan dolayı gecikmekte, diğer taraftan Pekin'de Hong Kong - Çin ortak yapımı olarak inşaası plânlanan 1500 odalık "Güneş Palas" Oteli'nin yapımından vazgeçildiği haber verilmektedir.

Bu rota değişikliğinin çeşitli nedenleri arasında; uzayan görüşmeler, malî zorluklar ve inşaat malzemesi sıkıntısı zikredilmekle birlikte, esas sorunun Çinlilerin "çok ihtiyatlı", Amerikalıların Ameri-

kan şirketlerinin ise “çok sabırsız” ve aceleci olmasından kaynaklandığı kabul edilmektedir.

1982 baharında hizmete giren bir yabancı sermaye yapımı olan 528 odalık Jianguo Oteli'nin yönetimi Hong Kong'lular tarafından deruhte edilmekte, Çinliler ise, otel personelinin hemen tamamen Çinlilerden oluşmasını talep etmektedir. Yüksek seviyedeki Çinli bürokratlar, yabancı otelleri “Burjuvazi Adaları” olarak nitelermekte ve Çinliler yabancı yardımı olmadan kendi otellerini yapmaktan ve turizmi geliştirmek için Çin yolunu izlemekten söz açmaktadırlar.

Jianguo Oteli'nde kalan bir Amerikalı öğretmen, oteldeki Amerikan atmosferine isyan ederek “Ben Çin'e Çin'e ait şeyleri görmeğe geldim” demiştir.

Çin'de başgösteren bu Batı aleyhtarı aşırı “aşırı milliyetçilik” akımının uzun sürmeyeceği ümit edilmektedir. Zira, Çin'in turistik alt ve üst yapı tesislerine ihtiyacı devam etmektedir.

İstatistikler 1981'de 670.000 yabancıнын Çin'i ziyaret ettiğini, oysa Çin'deki tüm otellerin yatak kapasitesinin 90.000 olduğunu göstermektedir.

Çin'de yabancılarla temas bakımından göze çarpan bu değişikliğin bir nedeni de 1978'den bu yana Batı'ya okumak için yollanan Çin'li öğrencilerden sadece 1/3'ünün geriye dönmüş olduklarının saptanması olmuştur. Buna tepki olarak aralarında Çin'in güçlü adamı 78 yaşındaki Deng de dahil olmak üzere birçok yüksek parti ve yönetim mensubunun çocuklarının denizaşırı okumaları sınırlandırılmıştır.

Bununla birlikte, Deng yabancılara Çin'in dış dünyaya açılmış kapısının kapanmayacağını temin etmekte, partinin başında Hu Yaobang, hükümetinin başında da Başkan Zhao Ziyang gibi Deng'e yakın ve onun sözünden çıkmayan kimselerin bulunması bu beyanın önem ve değerini arttırmaktadır.

Bilindiği gibi 35 milyon üyelik Çin Komünist Partisi, Kongresi'ni 1 Eylül 1982'de yapmış bulunmakta ve Deng'in en az 1985'e kadar ülkenin esas güçlü adamı olarak görev yapması, 81 yaşında olduğu 1985 yılında ise danışmanlığa geçmesi bizzat kendisi tarafından plânlanmaktadır.

VI

1976 da Mao'nun ölümünden sonra, nüfusu 1 milyarı aşan Dev Çin'in özellikle ekonomi alanında Marksist - Leninist öğretinin dar ve kalıplaşmış yani "dogmatik" çizgisinden ayrıldığını biliyor ve görüyoruz. Gerçekten Çin Halk Cumhuriyetinin Deng Xiaoping liderliğinde son yıllarda giderek Batıya açıldığını ve ülkede bir nevi "demaosiation - Mao'dan ayrılma ve arınma" yoluna girdiğini inkâr etmek mümkün değildir.

Bu yeni roianın gereği olarak bundan bir süre önce Çin Halk Cumhuriyeti, Marksist - Leninist dogmatiklerinin "emperyalizmin kaleleri" olarak hücum ettikleri Milletlerarası Para Fonu ve Dünya Bankasına üye olmuş ve Batı Dünyası yatırımlarına kapılarını açmıştır.

Nihayet aynı Çin'in kuruluş tarihi olan 1949 dan bu yana, yani 30 yıldan daha bir süre sonra kendi kendine yetmek özentisinden vazgeçtiğini ve Birleşmiş Milletlerin Çin'de doğal âfetlerden zarar gören bölgeler için ayırdığı 700 milyon dolarlık yardımı kabul ettiğini görüyoruz.

Bu paranın 26 yıldan beri en büyük kuraklığa uğrayan Hebei eyaletine ve 37 yılın en feci su baskınına maruz kalan Hubei eyaletine gitmesi öngörülmektedir.

Birleşmiş Milletlerin ayırdığı bu yardım miktarının bu bölgelerin uğradığı tüm zararları değil, sadece bu bölgede zarara uğrayan 20 milyon kişinin asgarî yiyecek, tohum ve giyim ihtiyacına yeteceği belirtilmektedir.

Doğrusu istenirse, Birleşmiş Milletlerin ayırdığı bu yardım sadece ürünü % 50'nin üstünde kayba uğrayan bölgeleri kapsamakta ve bu suretle en az 100 milyon Çinli doğal âfetin meydana getirdiği eksiklik ve zararlarını kendi kendine karşılamak durumu ile başbaşa bırakılmaktadır.

İşte bunun içindir ki, Çin Hükümeti Birleşmiş Milletler yardımına ek olarak, su basmasından yıkılan bentleri ve 200.000 den fazla konutu onarmak veya yeniden inşa etmek için en az 1 milyar dolara daha ihtiyacı olduğunu vurgulamaktadır.

Çin'in tarım alanında uyguladığı "özendirici politika sayesinde ülkenin sebze ve et üretimi arttığı gibi, 1980 ürünü 316 milyon tona ulaşarak Çin Halk Cumhuriyetinin tarihinde "ikinci en büyük ürün" olmak niteliğini kazanmıştır.

Ne var ki tarımda yürürlüğe sokulan bu daha liberal politikanın sonucu olarak, çiftçilerin özerkliği artarken Devletin elindeki yiyecek stokları azaltılmış ve bu suretle hükümetin âfet bölgelerine yapabileceği yiyecek yardımı bakımından bir sıkıntı meydana gelmiştir. İşte bunun sonucu olarak Çin 1.6 milyon ton yiyecek ve 18.000 ton tohum istemekte ve fakat bunun kuraklık ve su baskınlarının sebebiyet verdiği ürün kaybının ancak % 10'unu karşıladığını belirtmektedir.

Tarafsız gözlemcilerin kanaati şudur ki; Çin Halk Cumhuriyetinin Batı'dan istediği bu yardımın muhakkak surette karşılanması lâzımdır. Çin geleneksel "kabuğa çekilme" ve vatandaşlarını süründürmek bahasına da olsa "kendi kendine yetme" dogmatik davranışından kurtulduğuna ve Çağdaş Batılı Dünyanın "Refah Devleti" anlayışının milletlerarası alandaki mekanizmasından yararlanmağa karar verdiğine göre, Çin Halk Cumhuriyeti Hükümetinin bu yardım talebi imkân nisbetinde karşılanmalıdır.

Çin'e verilecek olumsuz cevap, Batı ile işbirliği yapmak isteyen Pekinli yöneticilerde hayal kırıklığı ve tepki uyandırabileceği gibi, Çin'i tekrar Maoist Dogmatizm'e sokmak isteyen Deng Yönetimi düşmanlarına da büyük fırsat verebilir.

Uygulamada Çin'den daha zengin ülkelerin bu gibi hallerde milletlerarası kuruluşlardan yardım sağladıkları hatırlanırsa, Çin'in bu talebinin de karşılanması doğaldır.

VII

Şubat 1972'de devrin ABD Başkanı Nixon ile devrin Çin Başbakanı Çu En - Lai'nin 20 yıldan beri iki ülke arasında devam eden soğuk harbe son veren bir bildiri imzaladıklarını ve bu suretle dünyanın en zengin ülkesi "ABD ile dünyanın en kalabalık ülkesi" Çin'in ilişkileri arttırmak ve Sovyet yayılmasını durdurmak konusunda anlaşabildiklerini biliyoruz.

Ne var ki “Şangay Bildirisi’nden on yıl geçtikten ve iki ülke arasında tam diplomatik ilişkilerin kurulmasından ve Çin’in güçlü adamı Deng’in ABD’yi ziyaretlerinden sonra, yine Deng’in ağzından Çin - ABD ilişkilerinin iyi durumda olmadığını öğreniyoruz. Bunun başlıca nedeni ABD’nin “Milliyetçi Çin” diye bilinen Taiwan Adasına silâh satmaya devam etmesidir.

1972’den bu yana geçen on yıl zarfında ABD’nin Çin’i tanımasının Sovyet yayılmasını etkin şekilde durdurmadığı, buna mukabil ABD’nin Çin’e sağladığı sınırlı yardımın da Pekin’in süratli modernleşme özlemini gerçekleştiremediği anlaşılmış, bunun sonucunda ABD Milliyetçi Çin’in silâhlanmak için Sovyetler Birliği’ne yönelmesini veya nükleer bomba geliştirmesini önlemek yoluna giderken, Çin de Taiwan Adası üzerindeki egemenlik hakkını sürdürmeye ve ABD’nin “uzlaşma taleplerini duymamazlıktan gelmeye” devam etmiştir.

İşte ABD’nin Taiwan’a savunma silâhları satmaya devam etmesi Çin’de özellikle Deng’in pragmatik politikasına karşı olan sertlik taraftarı dogmatiklerin tepkilerini davet etmekte, 1949’da Komünistlerin Çin’deki zaferinden sonra tamamen Sovyet teknik ve ekonomik yardımına dayanan Çin’in ideolojik görüş ayrılıklarından dolayı 1960’da Sovyetler bağlarını nasıl kopardığını hatırlayanlar, Çin’in Taiwan konusunda da kolay kolay uzlaşamayacağını söylemektedirler.

Çin’in Sovyet Kara Kuvvetlerinin 1/4’ünü oluşturan 50 tünenini 4.000 mil uzunlukta Çin - Sovyet sınırında tutmakla ABD’ye stratejik yarar sağladığı inkâr edilemez. Her ne kadar Vietnam’ın da Sovyet blokuna katılması ile Çin’in yalnız başına bu ülkelere sözünü kabul ettirmesi bugün için imkânsızsa da Çin’in Güney Doğu Asya bölgesinde ABD çıkarlarına ve bölgelerin ekonomik refahına karşı çıkmaması ABD’nin Çin ile ilişkileri normalleştirmesinin en büyük stratejik faydasıdır.

ABD’nin Çin ile olan ticareti 1972 yılındaki 92 milyon dolardan 1981’de 5 milyar dolara fırlamış ve bu suretle Çin, ABD’nin Komünist Dünya’daki en büyük ticaret ortağı olmuştur.

Fakat 1981’deki ABD’nin Taiwan ile ticaretinin 13 milyar dolar olduğu hatırlanırsa bu rakam önemsememek lâzımdır. Diğer taraf-

tan Japonya'nın ekonomik ilişkiler bakımından Çin'e ABD'den daha yakın olduğu ve 1981 deki ticaret hacminin 10 milyar dolara ulaştığı görülmektedir.

Çin Halk Cumhuriyeti her alanda süratle modernleşmek istemekte ve bunun için ihtiyacı olan teknik yardım, kültürel ve bilimsel programlarının ve ABD'den aldığı yardımın arttırılmasını arzulamakta, ABD ise bu desteği sağlamanın bedeli olarak, Çin Halk Cumhuriyetinin Taiwan konusunda uzlaşmasını talep etmektedir.

Çin'in modernleşmek için ihtiyacı olan teknoloji ve parayı ne Batı Avrupa ve Japonya, ne de Sovyetler Birliği'nden sağlaması mümkün değildir. Nitekim bunu anlayan Deng, "Biz Amerikan yardımı olmadan da Sovyetlere karşı koymaya hazırız" demektedir, bunun birlikte Uzak Doğu'da yeniden başlayacak bir Çin - ABD uyuşmazlığının sadece iki ülkeyi değil, başta Milliyetçi Çin olmak üzere bölgenin tüm serbest ekonomilerini olumsuz yönde etkileyeceğinden çekinilmektedir.

VIII

Son zamanlarda birçok yabancı devlet ve hükümet başkanına ev sahipliği yapan Çin Halk Cumhuriyeti'nin izlediği bu bir nevi "döner kapı diplomasisi" yanında ve dışında genellikle tüm dış politikayı da yeniden düzenlemeye tâbi tuttuğu gözlerden kaçmamaktadır.

Bu yeni yaklaşımın belirgin nitelikleri şöyle özetlenebilir. ABD ve Sovyetler Birliği'ne karşı ilişkilerde mümkün olduğu kadar eşit davranmak ve aynı mesafeyi muhafaza etmek, Japonya ve Batı Avrupa ile ilişkileri ise kuvvetlendirmek; Üçüncü Dünya Ülkelerine de yaklaşmayı sürdürmek...

Çin'in sergilediği bu yeni davranışta 1979 da Çin, ABD. ilişkilerinin tamamen normalleşmesi ile Çin'in desteğini kaybetmek kuşkusuna kapılan Üçüncü Dünya liderlerinin bu endişelerini dağıtmak gayretini sezmemek imkânsızdır. Ayrıca Washington ve Moskova'ya karşı aynı mesafede kalmayı öngören bir dış politikanın sadece Üçüncü Dünya'yı değil, Çin'deki muhafazakârları da daha çok tatmin edeceği muhakkaktır.

Diğer taraftan 2000 yılına ekonomik gücünü dört kat arttırmayı ve modernleşmeyi amaçlayan Çin'in dünya işlerinde daha çok boy göstermek istemesi ve Üçüncü Dünyanın lideri rolüne talip olması gayet doğaldır. Nitekim Eylül 1982'de toplanan Çin Komünist Partisi 12. Kongresinde parti lideri Hu Yaobank bir milyar nüfuslu Çin'in dünya topluluğuna daha büyük katkıları olabileceğini söylemiştir.

Çin, ekonomik modernleşmeye önem verdiği için sınırdaşı olan ülkelerle iyi ilişkiler aramakta ve sınır gerginliklerinin azaltılmasını amaçlamaktadır. Nitekim Kuzey Kore Lideri, Komünist Diktatör Kim Il Sung'u Sovyet kampından uzak tutmak için karşılıklı resmî ziyaretler düzenlenmiş ve Pekin 20 adet MIG - 21 jet savaş uçağını Kuzey Kore'ye vermiştir.

Diğer taraftan Çin'in başlıca düşmanı olan Komünist Vietnam karşısında dengeyi lehine bozmak için Tayland ile ilişkilerini düzeltmeye çaba sarfettiği ve Güneydoğu Asya'nın diğer antikomünist ülkelere bundan böyle komünist ayaklanmaları desteklemeyeceğini garanti ettiği görülmektedir. Nihayet Pekin, Sovyetlerin yakın dostu Hindistan ile de ilişkilerini düzeltmeye çaba sarfetmektedir.

Fakat Pekin'in diplomatik taarruzunun başlıca hedefi Japonya ve Batı Avrupa'dır. Pekin, Britanya ve Fransa'dan sofistike silâhlar satın alabilmek için flört etmekte ve Çin ile Büyük Britanya arasında çok eski ve karışık bir diplomatik uyumsuzluk olan Hong Kong sorunu konusunda bile yumuşak bir üslûp kullanmaktadır.

Çin'in hareketlenen diplomatik alanında soğukluk arzeden tek istisna : Çin - ABD. ilişkileridir. ABD'nin Milliyetçi Çin olarak bilinen Taiwan'a silâh satma kararı Pekin tarafından onaylanmamakta ve Çin resmî kitle haberleşme organları ABD'nin Lâtin Amerika ve Orta Doğu'ya uyguladığı politikayı takbih etmekte, Çin parti lideri Hu ise ABD'yi Sovyetlerle birlikte dünya egemenliği peşinde koşmakla suçlamaktadır.

Buna karşın Moskova'ya karşı yönetilen hücumlarda ve suçlamalarda bir azalma göze çarpmakta, Çin ekonomistleri ve Sovyet atletleri 1965 yılından beri ilk defa karşılıklı ziyaretlerde bulunmaktadırlar.

Fakat Pekin, Sovyet - Çin ilişkilerinin esaslı şekilde düzelmesi için Moskova'nın Afganistan'daki birlikleri geri çekmesini ve Çin

Sovyet sınırında yığılı bulunan 51 Sovyet tümeninden bir kısmının azaltılmasını talep etmektedir. Ne var ki, Çin Başbakanı Zhao Ziyang, Sovyetlere ve ABD'ye karşı dengeli bir politika izlediklerini ve fakat bu iki süper gücü birbirlerine karşı koz olarak kullanmayacaklarını açıkça beyan etmiştir. Bu beyanın uygulamada lâfta kalmayacağını ise bize ancak önümüzdeki zaman ve olaylar gösterecektir.

IX

10 Kasım 1982'de Vlen Leonid Brejnev'in cenaze törenine katılan, Çin Dışişleri Bakanı Huang Hua'nın ülkesine dönüşünün ertesi günü bu mevkiinden alınarak, yerine 60 yaşındaki Wu Xueciyan'ın Dışişleri Bakanlığına getirildiğini görüyoruz. Eski Dışişleri Bakanı Huang'ın müzmin böbrek rahatsızlığından müzdarip olduğu, yenisinin ise hem Mayıs 1982'den beri Dışişleri Bakan Yardımcısı olduğu ve Çin Komünist Partisi Lideri Hu Yaobang'ın gözdelelerinden bulunduğu bilirse, bu değişikliğin doğal karşılanması gerekir.

Esas sürpriz yaratan değişiklik, Savunma Bakanı Geng Biao'nun mevkiinden alınması olmuş ve bu suretle Mao'cu ilkelere sıkı sıkıya bağlı olup, Deng'in pragmatik ekonomik ve siyasal reformlarına muhalefet eden Çin'in bazı askerî liderlerine karşı tasfiye başlatılmıştır.

Eylül 1982'de toplanan Çin Komünist Partisi Kongresinde Polit Büro ve Merkez Komitesi üyeliğinde alınan Gen'in görevi esnasında ne partiyi, ne de orduyu memnun edemediği anlaşılırsa, Bakanlığı Deng'in adamı olan 72 yaşındaki General Zhang Aipin'e kaptırması da normal karşılanabilir. Yeni Bakanın Ulusal Savunma Bilim ve Teknik Komisyonunun eski başkanı olduğu gözönünde tutulursa, bu tayinin ordunun modernleşmesini sağlamak amacı ile Deng tarafından yapıldığı anlaşılır. Yeni Savunma Bakanının hem eski Komutan olması, hem de Kurmay Başkan Vekili bulunması, Silâhlı Kuvvetlerde Deng'in modernleşme girişimlerine karşı çıkanların mukavemetini kırmakta yararlı olabileceği ve bu suretle Deng'in Eylül'deki Komünist Parti Kongresinde açıkça başlattığı, Pragmatik Sosyalizm uygulamasını Silâhlı Kuvvetler bakımından yürürlüğe sokmak istediği ortaya çıkar.

Nitekim Çin'in kuvvetli adamı Deng Xiaoping Savunma Bakanını tasfiye etmekle kalmadığını ve fakat Çin kurtuluş ordusunun baş siyasi komiser olan ve Deng'in pragmatik girişimlerini ötedenberi "Burjuva Sınıf Liberal Eğilimler" olarak suçlayan General Wei Guogin'i de o mevkiinden alarak, yerine bir teknokrati getirdiğini görüyoruz.

Deng bu değişikliklerle de yetinmeyerek, Deniz Kuvvetleri Komutanı Yefei'yi bu makamdan alarak yerine modern kafa yapısında bir kimse olan General Liu Huaging'i getirmiştir.

Kasım 1982 başında, Çin Komünist Partisi'nin teorik organı olan "Kızıl Bayrak" gazetesi yayınladığı bir yazıda Mao'nun "Halk Savaşı" kavramından ayrılmış ve Deng'in modern savaşı örgütlen-direcek ve komuta edecek kişilerin eğitimi politikasını dile getire-rek, yeni ve ileri silâhların önemini vurgulamıştır. Aynı makalede komuta heyetine ve 4 milyon kişilik Çin Ordusunda tensikat yapı-larak, Ordunun silâh yönünden modernizasyonuna ağırlık *verilmek*-tedir.

Diğer taraftan Deng'in tarım ve endüstriyi modernleştirmek için 1979 - 1981 yılları arasında, askerî bütçede % 25 oranında in-dirim yaptığı, bunun ise bazı ordu mensuplarının hoşuna gitmediği bilinmektedir.

Ayrıca, Deng yönetiminin, aile çiftliklerine tanıdığı kolaylıklar birçok gencin Halk Kurtuluş Ordusuna katılmak yerine, evlerinde ve tarlalarında kalarak çalışmalarını sağlamış, bu durum ise kadro-larının % 80'ini köylülerden sağlayan Halk Kurtuluş Ordusu Ko-muta heyetinin hoşuna gitmemiştir. Deng'in kadrolarda bu kısın-tıyı yaparken, Büyük Britanya'dan 165 milyon dolarlık elektronik araç ve gereç satın alarak silâhlı kuvvetlerini modernize etmeye ça-ba sarfettiğini görüyoruz.

Deng'in bu girişlemlerine rağmen Çin'de silâhlı kuvvetlerin gü-cünü yitirdiği de zannedilmemelidir. Yirmibeş üyelik güçlü polit büronun en az sekiz üyesi askerlerden oluşmakta ve aralarında aşırı Maoistler de yer almaktadır. Orduda Deng'in karşısındaki güç; Mareşal Ye Jiaying'tir. Ne var ki Mareşal'in 85 yaşında olması ve giderek bu ileri yaşı dolayısıyla hem fizikî, hem de entellektüel gü-cünü yitirmesi, Deng'in Silâhlı Kuvvetlerde modernleşmeyi sağlamak için yapmak istediği reformları gerçekleştirmek şansını arttırmak-tadır.